

*Denne artikel er
tilegnet min alt for
tidligt afdøde ven
Vahagn Barseghian.*

A Little Trip Down Memory Lane

– Rejser i Armenien i tiden omkring Sovjetunionens opløsning

Søren Theisen

At rejse i Kaukasus i årene omkring Sovjetunionens opløsning var en særdeles interessant, men også meget eksotisk oplevelse. Ikke mindst for en trofast kommunistisk partisoldat og mangeårig ven af selvsamme Sovjetunion. En af de ting der således slog mig og ikke uden en vis overraskelse var hvor lille et aftryk 70 års såkaldt virkeliggjort socialisme i realiteten havde efterladt sig i området. Bevares, mængder af synligt ”sovjetica” i de større byers bybilleder – mindre i landdistrikterne og et utvivlsomt højt udviklingsniveau m. h. t. uddannelse, videnskab og teknologi. Men hvad angår menneskene, deres måde at interagere på indbyrdes og indenfor rammerne af de nye selvstændige stater, der opstod i Sydkaukasus i disse år, var det i hvert fald min oplevelse snarere som en rejse ind i en før-sovjetisk præmodernitet. Dette skal på ingen måde opfattes nedladende – præmoderne samfund har mange sympatiske institutioner, som vi i det post-moderne Europa nok kunne lære af, ikke mindst den enestående gæstfrihed som både dengang og nu er et fællestræk for Kaukasus-regionens befolkninger. Og i øvrigt for hele det tilgrænsende Mellemøsten, et område som især det sydlige Kaukasus deler mange traditioner med.

Kaukasus i Mellemøst-perspektiv

Ikke desto mindre har den vestlige Kaukasusforskning gennem en meget lang periode almindeligvis nærmet sig regionen via Rusland, hvilket måske ikke er mærkeligt eftersom den siden starten af 1800-tallet var en del af først det Russiske kejserrige og efter 1917 Sovjetunionen. Dette har på den anden side tenderet til at skygge for især den sydlige del af regionens nære tilknytning til de Mellemøstlige civilisationer gennem de foregående flere tusind år og de

mængder af kulturimpulser, herunder sproglige som den har modtaget herfra. Da min egen akademiske baggrund imidlertid netop er Mellemøst-studier i almindelighed og Iran-studier i særdeleshed viste dette sig dog hurtigt at være en fordel, snarere end et handikap for min forståelse af Kaukasus. En anden ting der derfor slog mig fra starten af mine rejser i regionen var en følelse af genkendelse. De konfessionelle skillelinjer mellem kristne og muslimer desuagtet, er der ikke nogen dramatisk forskel på familie- og landsbyliv i Sydkaukasus og f.eks. Tyrkiet og Iran. Begge steder den samme tætte tilknytning og gensidige loyalitet indenfor personlige fællesskaber med den indbyrdes beslægtede storfamilie i centrum og med de ledsagende adfærdsnormer, som nepotisme og klientilisme, baseret på begreber som ære og skam. Og i skarp kontrast hertil, det mere uforpligtende forhold til abstrakte fællesskaber som nation, stat, politiske partier, ja selv religion, der med forbehold for specifikke omstændigheder med et samlende potentiale, ofte er mere af deklamatorisk end reel værdi. I sidste ende træder det nære personlige og derfor kendte sammenhold indenfor familie, klan, stamme og mafia stort set altid i forgrunden. (Theisen, 1998; Theisen og Hansen, 2003).

Læg hertil de sproglige forbindelser, hvor selv et kursorisk blik på et bykort over f.eks. Tbilisi vil afsløre en lang række især persiske låneord. Hvad armenierne angår, udgør listen over tilsvarende ord og begreber fra både ældre og nyere persisk ikke mindre end et halvt hundrede sider i mammutværket *Encyclopedia Iranica*. Eller som den desværre alt for tidligt afdøde amerikansk-armenske forsker Mark Saroyan sagde til mig en gang: “You know Søren, we Armenians are really just Christian Persians.”

Dette til trods gik dog også min egen introduktion til Kaukasus gennem den klassiske russiske litteratur, forfattere og digtere som Pusjkin, Lermontov og Tolstoj og min allerførste rejse til regionen fandt sted i 1983 i form af en 9-dages pakkerejse med Intourist til de tre sydkaukasiske republik-hovedstæder Tbilisi, Jerevan og Baku. Tre dage hvert sted og uden megen tid til at gå omkring på egen hånd. Alligevel var rejsen lærerig, ikke mindst som et sammenligningsgrundlag for senere rejser, men i sagens natur også meget forhastet.

Vigtige kontakter

Den næste gang jeg genså regionen og i første omgang Armenien var i 1992 efter Sovjetunionens opløsning og oprettelsen af de tre selvstændige repub-

likker Armenien, Georgien og Aserbajdsjan. At det netop blev Armenien beroede dog mest på en tilfældighed. Det forholdt sig nemlig sådan at min daværende amerikanske kone Nora Dudwick i efteråret 1987 havde ansøgt om mulighed for at udføre sit feltarbejde som antropolog i Sovjetunionen. Egentlig skulle dette feltarbejde have været afviklet omkring en folkeskole i Moskva, men den sovjetiske myndighed der forestod udvekslingsprogrammet med USA mente øjensynligt at Armenien var mere passende for en antropolog og sendte hende derfor til Jerevan i stedet. Det viste sig imidlertid at være held i uheld, idet hun dermed var på plads da de første spontane massedemonstrationer til fordel for den armenske befolkning i det autonome område Nagorno Karabakh (NKAO) i Aserbajdsjan udbrød i foråret 1988. Til og med viste det sig at en af bevægelsens (senere Karabakh-komiteens) ledere, Ashot Manucharian, arbejdede på den skole hun var blevet tilknyttet og hun befandt sig således i en helt enestående position til at følge dens udvikling fra starten. Dette blev da også emnet for hendes ph.d.-afhandling et par år senere. Vigtigere endnu fik hun samtidig en række personlige kontakter til mange af tidens politiske aktører og akademikere, kontakter som jeg også nød godt af da jeg selv som nævnt rejste til Armenien igen i august 1992.

De fleste af disse var store personligheder og ikke mindst drevne demagoger, men jeg vil ikke i denne sammenhæng fremhæve nogen bestemt af dem, med forbehold for det uafhængige parlamentsmedlem, forfatteren

Samvel Shakhmuration, der blev dræbt i Karabakh kort efter mit første besøg, såvel som antropologen Levon Abrahamian, hvis selskab jeg sætter meget pris på når jeg besøger Jerevan.

Den største gevinst under dette besøg var imidlertid mødet med Vahagn Barseghian, som gennem de følgende mange år indtil sin alt for tidlige død i 2016, blev en af mine allernærmeste personlige venner. Skønt højtuddannet Ph.d. fra Institutet for Matematiske Maskiner (datalogi) og videnskabsmenneske til fingerspidserne, var

*Vahagn Barseghian (th) og hans familie.
Privatfoto.*

han også en armensk traditionalist, i hvis selskab sammen med hans kone, børn og udvidede familie 'klan' jeg lærte mere om hvordan samfund, bygget på personlige fællesskaber snarere end abstrakte fungerer, end jeg kunne have læst mig til i diverse antropologiske værker.

Armensk statebuilding og konflikt over Nagorno-Karabakh

Under alle omstændigheder var det en dramatisk, men også bevægende tid. Verden var som genopstået på ny. Den kolde krig var tilsyneladende forbi med de russiske og amerikanske ledes optimistiske erklæringer om en ny verdensorden og i det nyligt selvstændige Armenien var stemningen, trods krig og udbredt social nød, også både ukuelig og forhåbningsfuld. Bortset fra diverse internationale hjælpeorganisationer og nogle enkelte journalister var der ikke mange udlændinge og som fremmed var det let at komme i snak med folk da alle var ivrige efter at tale politik. Ja, man kunne stort set uden større besvær komme lige ind fra gaden og få en samtale med en siddende præsident eller kabinetsminister. Alle mulige opfattelser af demokrati, social retfærdighed, privatisering kontra statseje, menneskerettigheder, økologi og den nationale genfødsel optrådte i den offentlige debat, med ofte modsatrettede visioner om Armeniens fremtid som resultat. Men to emner dominerede dog alt: dels opbygningen af Republikken Armenien som en ny selvstændig, demokratisk stat og dels konflikten med Aserbajdsjan over Nagorno Karabakh, der på dette tidspunkt var udartet til en regulær krig mellem de to tidligere Sovjetrepublikker.

Hvad angår det første, havde Armenien således erklæret sin uafhængighed af Sovjetunionen knapt et år tidligere, nemlig den 23 september 1991 og den 16 oktober valgt Levon Ter-Petrossian, leder af Den Armenske Pan-Nationale Bevægelse (HHsh), der var fremstået af Karabakh-kommiteen, som republikkens præsident. Med Karabakh-kommiteens forvandling til politisk parti begyndte imidlertid også bevægelsen som helhed at udkrystallisere sig i mindre komponenter i form af andre partidannelser, mere eller mindre i opposition til Ter-Petrossian og hans politik, der blev set som kompromissøgende overfor både Moskva og Aserbajdsjan. Der var først og fremmest tale om de tre historiske armenske politiske partier, der hidtil kun havde fungeret i den armenske diaspora: det nationalistiske og socialistiske Dashnaksutioun eller den Revolutionære Armenske Føderation (ARF), det socialdemokratiske Hnchaksutioun og endelig det nationalliberale Ramgavar. Af disse kom Dashnaksutioun næsten fra starten i modsætning til Karabakh-

kommiteen, ikke på grund af Karabakh, men fordi partiet så denne og sidenhen den Armenske Pan-Nationale Bevægelse som usurpatorer af en indflydelse, som de mente burde tilfalde dem selv, eftersom de havde haft regeringsmagten i den kortlivede armenske republik fra 1918–1920. Som udpræget diasporaparti med sin magtbasis i en diaspora fra hovedsageligt det historiske Vest-Armenien, var de desuden fortalere for en militant politik overfor Tyrkiet med det sigte at genvinde de gamle armenske provinser Kars og Ardahan. Udover de nævnte kom så en række nystiftede partier, der i forhold til deres partiprogrammer alle havde stort set enslydende målsætninger – NKAO's genforening med Armenien, demokrati og markedsøkonomi, og primært adskilte sig ved deres ledere, generelt karismatiske personligheder med store politiske ambitioner og endnu større ego'er. (Hansen & Theisen 1995; Theisen, 1998) Da jeg i 1993 foretog en lignende rejse i Aserbajdsjan gjorde i øvrigt det præcis samme billede sig gældende. Blandt Armeniens nystiftede partier skal jeg blot som et kuriosum nævne et, nemlig Armeniens Republikanske Parti, der langt senere via veteranorganisationen "Yerkrapah", blev redskab og magtbase for hhv. Robert Kocharians og Serzh Sarkissians præsidentskaber. Partiet havde baggrund i de væbnede grupper, der forsvarede republikkens grænser sidst i 1980'erne i fraværet af en egentlig national hær, men gradvist blev en trussel mod statens interne stabilitet og derfor af Ter-Petrossian beordret til enten at underkaste sig parlamentet eller opløse sig selv. En af de grupper der valgte det sidste blev til det Republikanske Parti, hvis partiprogram i 1992 hvor jeg mødtes med dem kunne have været skrevet af de værste raceteoretikere, idet det primært syntes at bygge på tanker om den armenske nations overlegenhed i forhold til især den aserbajdsjanske og tyrkiske. (Theisen 2003).

De mest fanatiske nationalister fandt man imidlertid dengang i den såkaldte Artsakh-komite, der fungerede som en slags uofficiel repræsentation for NKR og samlingssted for Karabakh-armenierne i Jerevan, inkluderet mængder af nyankomne flygtninge fra den igangværende aserbajdsjanske offensiv. Jeg husker tydeligt et særligt pragteksemplar, en skolelærer i historie, der mente at kunne påvise en særlig forbindelse mellem Karabakh og Skandinavien, idet navnet på en lokal førkristen tordengud "Dror" skulle være identisk med vores Thor!

Dagliglivet for almindelige mennesker i Armenien generelt og Jerevan og andre større byer i særdeleshed var forfærdelig hårdt i disse år. Som følge af

konflikten i Nagorno Karabakh havde både Aserbajdsjan og senere Tyrkiet indledt en økonomisk blokade, der lukkede to af Armeniens grænser til omverdenen. Det betød at olie og gas, der førhen var kommet fra førstnævnte, nu i stedet måtte indføres fra Rusland via Georgien, leverancer der ofte blev afbrudt som følge af sabotage på rørledningerne i nærheden af den georgisk-aserbajdsjanske grænse samt på grund af krigen mellem Georgien og Abkhasien, der skærpedes på denne tid. Til gengæld var grænsen til Iran ved Meghri relativt sikker trods regelmæssig beskydning fra Nakhchivan, og relationerne mellem Den Islamiske Republik og Armenien var upåvirkede af konflikten med Aserbajdsjan, hvilket gjorde Iran til en livsvigtig forsyningskorridor for både energi og forbrugsvarer.

Her ender Europa. Den gamle Sovjet-grænse til Iran i Meghri. Foto: Søren Theisen

Ikke desto mindre var energimanglen til f.eks. elproduktion så stor at strøm til privat brug måtte rationeres og kun blev slået til få timer hvert døgn – som regel om natten, hvor folk så til gengæld stod op, lavede mad og fyldte spande og kar med vand, idet også vandforsyningen var afhængig af elforsyningen. Følgen var at en visuelt helt moderne storby som Jerevan henlå i næsten totalt mørke om natten, hvor de som vovede sig ud, famlede sig frem ved hjælp af lommelygter i håb om at undgå de åbne kloakdæksler i gadebelægningen og flokke af forsultne halvvilde hunde der strejfede om i gaderne. Indendørs var det ikke meget bedre. De private lejligheder var om vinteren isnende kolde uden varmt vand i radiatorerne og søgtesi stedet opvarmet

ved hjælp af tællelys og hjemmelavede brændeovne, ligesom mange skaffede sig strøm ved at tappe illegalt fra offentlige institutioner som f.eks. metro-

systemet. Det siger sig selv at knapheden på alt bidrog til at styrke de allerede eksisterende kriminelle netværk – den såkaldte ”mafia”, der opnåede umådelig både økonomisk og politisk indflydelse i disse år, og reelt kom til at fremstå som en slags kommercielt bourgeoisie (Theisen 1998, 2003). For eksempel oplevede Armenien i perioden en kraftigt opblomstrende privatbiltrafik, der sladrede om en betydelig indsmugling af benzin fra især Aserbajdsjan via personlige fællesskaber på tværs af alle grænser og frontlinjer. Problemet var så stort at da jeg det følgende år besøgte Aserbajdsjan, fortalte den daværende indenrigsminister Abassov mig at han hver uge måtte lade folk fængsle, som havde forsøgt at smugle benzin til Armenien. Reelt opnåede Armenien først en pålidelig energiforsyning i 1996 da man besluttede at genåbne det kontroversielle atomkraftværk Metsamor udenfor Jerevan.

Var tilværelsen hård i republikken Armenien var den dog endnu hårdere i Nagorno Karabakh. Umiddelbart efter at Aserbajdsjan havde udråbt selvstændighed fra Sovjetunionen d. 30 august 1991, fulgte myndighederne i NKAO trop ved den 2 september at erklære det autonome område løst fra Aserbajdsjan, som den uafhængige republik Nagorno Karabakh (NKR), der dog aldrig er blevet internationalt anerkendt, inkluderet af Armenien. Men med Armeniens egen efterfølgende selvstændighedserklæring d. 23 september og Sovjetunionens endelige opløsning d. 31 december, var konflikten nu ophøjet til statsniveau og tilsvarende skærpedes kampene mellem de to befolkningsgrupper på landjorden dramatisk. Det medførte at fra efteråret 1991 kom Stepanakert, hovedbyen i NKAO, under dagligt bombardement med de frygtede, men også temmelig upålidelige GRAD-25 missiler, affyret fra den lidt højere beliggende naboby Shusha, der var fastholdt af en aserbajdsjansk garnison. I takt med at Stepanakert således systematisk blev smadret, mens indbyggerne indrettede sig i husenes kældre, var enklaven samtidigt blevet næsten totalt afskåret fra at modtage forsyninger fra Armenien, idet Stepanakert’s flyveplads ved landsbyen Khojali ligeledes var under beskydning. For at lette presset på Stepanakert, blev det derfor afgørende for armenierne at erobre Khojali, hvilket skete den 25-26 februar 1992. Byens aserbajdsjanske civilbefolkning havde fået stillet en flugtkorridor i udsigt, men blev i stedet nedskudt en masse under forsøget. Ifølge officielle tal mistede 485 mænd, kvinder og børn livet ved Khojali, den største enkeltstående massakre på civile under hele krigen. Til gengæld betød byens indtagelse at det blev muligt at bringe nye forsyninger til fronten, hvilket tillod armenierne at indlede en større offensiv, der resulterede i erobringen af

først Shusha den 8-9 maj 1992 og derefter af den såkaldte Lachin-korridor med landevejen mellem Republikken Armenien og NKAO.

Allerede i juni, var den armenske succes dog blevet vendt til nær katastrofe, idet både Armenien og Aserbajdsjan i forbindelse med et møde i Tasjkent i maj formelt havde overtaget store mængder tunge våben efterladt af den sovjetiske hær på deres respektive territorier ved dens opdeling. Ifølge aftalen skulle de to stater kun overtage et vist antal af hver våbentype, men i praksis fik begge langt flere end besluttet og eftersom de største sovjetiske våbendepoter havde været placeret i Aserbajdsjan, opnåede landet en klar fordel i starten, der satte det i stand til at indlede en storoffensiv fra den 12 juni. I løbet af ganske få uger genvandt Aserbajdsjan således kontrollen over hele den nord- og nordøstlige halvdel af NKAO og skubbede frontlinjen frem til en halv times kørsel fra Stepanakert. Samtidig skiftede krigen karakter fra primært at være en partisanrig med lette våben mellem frivillige militser til at blive en regulær krig med kampvogne og bombefly, ofte med russisk militært personel, der efter at have mistet deres arbejde ved Sovjetunionens sammenbrud, nu lod sig hverve som lejetropper for de to sider.

Stillet overfor den akutte militære trussel og titusindvis af interne flygtninge, blev det endelig den 15 august besluttet at overlade al udøvende magt i NKAO til en statslig selvforsvarskommitte, ledet af Robert Kocharian, eller med andre ord - en militærregering. Den indkaldte som sit første skridt samtlige mandlige Karabakh-armeniere mellem 18 og 45 til en ny hær, der omfattede godt 15.000 personer, ligesom det lokale erhvervsliv blev underlagt krigsindsatsen. De omtalte tiltag sammen med en overlegen armensk kampvilje i kraft af at Karabakh-armenierne rent faktisk kæmpede med ryggen mod muren, stiltiende russisk bistand, og på en ydre baggrund af voksende politisk og militært kaos i Aserbajdsjan, betød imidlertid at armenierne allerede fra foråret 1993 blev i stand til at vende krigslykken endnu engang. Herunder påbegyndtes den række af spektakulære armenske modoffensiver ind i selve Aserbajdsjan og besættelse af ca. en femtedel af landets territorium, der i sidste ende resulterede i dets anmodning om våbenhvile i april 1994. (Theisen, 1990, Hansen & Theisen 1995, Theisen 1998).

Men under mit ophold i Armenien i efteråret 1992 var denne udvikling endnu langt borte. Tværtimod var stemningen som i en by under belejring og situationen i NKAO var højst usikker. Rent faktisk så usikker at jeg, selv om jeg havde planlagt også at tage til Karabakh og sikkert også kunne have fået

mulighed for det, ikke desto mindre valgte at afstå. I stedet foretog jeg to rejser langs Armeniens internationale grænser mod Aserbajdsjan ved hhv. Yeraskh-Nakhchivan og Siunik-Zangelan. Det førstnævnte sted var genstand for hårde kampe for de strategisk vigtige Sardarak-høje udenfor Yeraskh under mit besøg,

Meghri. Ueksploderet Grad-missil (ca. 1,5 meter langt). Foto: Søren Theisen

Lejlighed i Kapan ramt af Grad-missil. Foto: Søren Theisen

hvilket gjorde det umuligt at komme helt frem til landsbyen. Til gengæld var det muligt at observere den omfattende bistand, der tilflød Nakhchivan fra Tyrkiet via en pontonbro over Arasfloden. Rejse vanskeligheder forbundet med krigshandlingerne var også tilfældet i Siunik, der var under svær granatbeskydning fra Zangelan, men hvor jeg ikke desto mindre nåede frem til byerne Goris, Kapan og Meghri – grænsebyen mod Iran, der alle bar mange spor af GRAD-nedslag.

I Meghri foreviste en lokal militskommandant mig en kanon han havde fået fat i og var meget stolt af, og idet han pegede

mod en fjendtlig post i Nakhchivan, spurgte han mig om jeg havde lyst til at prøve den. Jeg afstod høfligt. Til gengæld havde jeg og mine armenske rejsefæller en lidt pudsigt oplevelse på vejen til Kapan, idet vi var blevet

tilrådet en omkørsel, da hovedvejen var under artilleriild. Men uden et ordentligt kort eller en lokal vejviser for vi vild i en labyrint af dalsystemer og befandt os pludseligt i udkanten af en større by, der øjensynligt var under beskydning. Vi gjorde holdt og spurgte en mand, der stod udenfor sit hus om hvor vi var: "Kapan", svarede han lakonisk, og tilføjede ironisk ved synet af vores ansigtsudtryk: "Men tag det bare roligt – I er stadigvæk i Europa!" Det sidste er ikke uden betydning da godt en fjerdedel af Kapan, inkluderet jernbanestationen, helt frem til dette tidspunkt formelt var beliggende i Aserbajdsjans Zangelan provins.

Det mest opløftende indtryk fra min lille fact-finding ekspedition langs Armeniens grænser var dog den omstændighed at stort set alle jeg mødtes med, fremhævede de udmærkede relationer, der havde eksisteret mellem de to befolkningsgrupper før Karabakh-konfliktens udbrud. Mange mindedes med vemod deres gamle aserbajdsjanske naboer, aserbajdsjanske håndværkere de havde haft eller hvordan de havde deltaget i hinandens bryllupper og andre familiebegivenheder. Tilsvarende var der stor enighed om at den nuværende situation først og fremmest skyldtes kyniske politikeres brug af den for at fremme egne interesser, såvel som udenlandsk indblanding, især fra Rusland.

Skole i Armash ramt af Grad-missil.

Foto: Søren Theisen

Armash. Dør ramt af fragmentationsbombe. Foto: Søren Theisen

Da jeg som før nævnt besøgte Aserbajdsjan det følgende år, oplevede jeg præcis det samme fænomen, nemlig at der på græsrodsniveau fandtes et stort reservoir af positive personlige erindringer om den anden side i konflikten, især hos de ældre generationer. Bagsiden af medaljen er dog at med bærerne af disse erindringers gradvise frafald over tid i takt med konflikstens fastfrysning indtil sidste år, bliver det også stedse sværere at se en normalisering af relationerne selv på længere sigt.

Ganske forudsigeligt og som jeg mange gange påpegede overfor mine armenske kontakter vil intet land i længden tolerere at en femtedel af dens territorium holdes besat af en anden stat, især hvis det har økonomi til at ændre status quo. Og det har Aserbajdsjan i kraft af sin olie fra det Kaspiske hav. Gennem de forløbne år har Baku støt og roligt forstærket sin militære kapacitet med opkøb af moderne militær teknologi fra Rusland, men især fra Israel og Tyrkiet, samt fælles militærøvelser med sidstnævnte, herunder træning af en ny militær strategi, som tillod landet at indlede en storoffensiv mod Armenien i september 2020 og fuldstændigt ændrede styrkeforholdet mellem dem. På lidt over en måned lykkedes det Aserbajdsjan at tilbageerobre lidt under halvdelen af den oprindelige 'oblast' og alle de omliggende armensk besatte distrikter, der stillet overfor truslen om et totalnederlag, tvang den siddende armenske premierminister Nikol Pashinian til at indgå en russisk forhandlet våbenstilstand.

Det næsten mest forbavsende ved denne udvikling er dog at Armenien og NKR ikke formåede at udnytte de forgangne 26 års relative våbenhvile til at forhandle en politisk løsning på konflikten mellem de to sider, idet de rent faktisk havde noget at forhandle med. Hvad armenierne har opnået nu i stedet er en i længden fuldstændig uholdbar situation, der næsten garanterer en genoptagelse af konflikten før eller senere.

* * *

Selv om hele den gamle Sovjetgrænse mellem Armenien og Aserbajdsjan nu er genoprettet, blandt andet i Siunik med landsbyer delt midt imellem (Shurnukh) har de to befolkninger i dag ingen direkte kontakt med hinanden. Selv smuglerruterne er så vidt jeg ved ophørt at eksistere, så de yngre generationer kender kun hadet til den anden side, et had der bliver fremelsket både i den løbende statspropaganda og værre i skoleundervisningen i begge

lande. Dette aspekt udgør efter min opfattelse et af de største problemer med hensyn til at udvirke en holdbar politisk løsning på konflikten.

Under alle omstændigheder står denne min første rejse til Kaukasus efter Sovjetunionens sammenbrud lysende klart i min egen erindring, ikke mindst på grund af de mennesker jeg traf dengang. Sidenhen er jeg vendt tilbage igen og igen og har opholdt mig i lange perioder i både Armenien, Georgien og Aserbajdsjan, på arbejde som langtidsobservatør for OSCE ved diverse valg i regionen (Theisen 2004, 2008), som kulturrejseleder og som personligt interesseret privatperson. Jeg ser frem imod at følge den videre politiske, sociale og kulturelle udviklingen i Kaukasus

Litteratur

- Hansen, Torben & Søren Theisen (1995). Transkaukasien. Armenien, Aserbajdsjan og Georgien. *SNU* (Det Sikkerheds-og Nedrustningspolitiske Udvalg), København.
- Theisen, Søren. (1990). Tragedien i Nagorno Karabakh. *Kontakt*. Mellemløseligt Samvirke. No. 48.
- Theisen, Søren. (1998). Mounteneers, Racketeers and the Ideals of Modernity. Statebuilding and Elite-competition in Caucasia. In: *Contrasts and Solutions in the Caucasus*. Ole Høiris & Sefa Martin Yürükel (eds.). Aarhus University Press. pp. 140-158.
- Theisen, Søren. (2003). Demokrati og Klankultur. I: Ib Faurby og Märta Lisa Magnusson (red), *Korsvej og Minefelt: Kultur og konflikt i Kaukasus*. Aarhus: Systime Academic, s. 104-129.
- Theisen, Søren. (2004). Valg i Sydkaukasus: Armenien og Aserbajdsjan. *Udenrigs*. No. 3.
- Theisen, Søren. (2008). Armenien – valg og undtagelsestilstand. *Udenrigs*. No. 2, s. 77-88.
- Theisen, Søren og Torben Hansen. (2003). Historie og Landskab. I: Ib Faurby og Märta Lisa Magnusson (red.) *Korsvej og Minefelt: Kultur og Konflikt i Kaukasus*. Aarhus: Systime Academic, s. 11-28.

Kort om forfatteren

Søren Theisen er forfatter og konsulent med baggrund i Historie og Iranologi. Theisens interesser og særlige vidensområder er historie, religion, samfundsorganisering og politisk kultur i Nærorienten, herunder især Kaukasus, Centralasien, Iran og Afghanistan. Han har været på 22 længerevarende ophold i Sydkaukasus, dels på egne forskningsprojekter og dels som langtidsobservatør/landeekspert for OSCE i forbindelse med regionale valg.

Theisen har været tilknyttet det Internationale Humanitære Beredskab under det danske Udenrigsministerium. Han har undervist på Caucasus Studies på Malmö Universitet, Det Danske Forsvarsakademi, Folkeuniversitet og Københavns Universitet.

Søren Theisen avbildad i Tbilisi. Målat av den danske gatumålaren Peter Skensved, som också tagit fotot.

Valda arbeten

Hansen, Torben & Søren, Theisen. (1995). Transkaukasien. Armenien, Aserbajdsjan og Georgien. *SNU* (Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg), København.

Theisen, Søren. (1989). Striden om den Sorte have. *Land og Folk*. 07.11.

Theisen, Søren. (1989). Revolution, national gæring og folkemord. *Land og Folk*. 08.11.

- Theisen, Søren. (1989). Intervention i Transkaukasien. *Land og Folk*. 09.11.
- Theisen, Søren. (1989). Da Lenin gav Karabakh til Aserbajdsjan. *Land og Folk*. 11.11.
- Theisen, Søren. (1989). Karabakh-problemet har sociale rødder. *Land og Folk*. 16.11.
- Theisen, Søren. (1989). Fløjlshandsker i Den Sorte Have. *Land og Folk*. 22.11.
- Theisen, Søren. (1990). Tragedien i Nagorno Karabakh. *Kontakt*. Mellemfolkeligt Samvirke. No. 48.
- Theisen, Søren. (1998). Tåger ved foden af Ararats bjerg. *Vindue mod Øst*, No. 43.
- Theisen, Søren. (1998). Mounteneers, Racketeers and the Ideals of Modernity. Statebuilding and Elite-competition in Caucasia. In: *Contrasts and Solutions in the Caucasus*. Edited by Ole Høiris og Sefa Martin Yürükel. Aarhus University Press. pp. 140-158.
- Theisen, Søren. (1999). Etnicitet og Politik i Iran før og nu. *Semiramis*. No. 6.
- Theisen, Søren. (2000). Georgien – klanernes nationalstat. *Udenrigs*. No. 2, s. 82-93.
- Theisen, Søren. (2001). Opløsning truer Aserbajdsjan. *Udenrigs*. No. 1.
- Theisen, Søren og Torben Hansen. (2003). Historie og Landskab. I: Ib Faurby og Märta-Lisa Magnusson (red.) *Korsvej og Minefelt: Kultur og Konflikt i Kaukasus*. Aarhus: Systime Academic, s.11-28.
- Theisen, Søren. (2003) Demokrati og Klankultur. I: Ib Faurby og Märta Lisa Magnusson (red), *Korsvej og Minefelt: Kultur og konflikt i Kaukasus*. Aarhus: Systime Academic s. 104-129.
- Theisen, Søren. (2004). Georgien – roser med torne. *Udenrigs*. No. 1.
- Theisen, Søren. (2004) Valg i Sydkaukasus: Armenien og Aserbajdsjan. *Udenrigs*. No. 3.
- Theisen, Søren. (2008). Armenien – valg og undtagelsestilstand. *Udenrigs*. No. 2.
- Theisen, Søren og Jana Sommerlund. (2008). Georgien: Bjørnen og Tornerose. *Udenrigs*. No. 3, s. 59-74.
- Theisen, Søren. (2010). An introductory history of the South Caucasus. Undervisningsmateriale til Caucasus Studies; Malmö universitet (ms.). Nov. 2010.
- Søren Theisen. (2012) Azerbaijan and the Azerbaijani. An Introductory History to the South Eastern Caucasus and North Western Iran. Undervisningsmateriale, Caucasus Studies, Malmö universitet (ms.).